

Persepsi Masyarakat terhadap Keperluan Perkhidmatan Kaunseling Spiritual

The Society's Perception towards the Need of Spiritual Counselling Service

SUHAYA DERAMAN
SALASIAH HANIN HAMJAH
AHMAD IRDHA MOKHTAR
MOHAMAD IZZAT EMIR GHAZALI

ABSTRAK

Kajian ini dijalankan untuk mengenal pasti persepsi masyarakat terhadap keperluan perkhidmatan kaunseling spiritual dalam kalangan masyarakat di Daerah Alor Gajah, Melaka. Aspek spiritual dalam kaunseling merupakan perkara penting yang perlu diperkasakan dalam perkhidmatan kaunseling kerana banyak permasalahan dalam kehidupan dikenal pasti berpunca daripada masalah spiritual yang tidak diurus dengan baik. Kebanyakan daripada perkhidmatan kaunseling yang ditawarkan di Malaysia menggunakan pendekatan kaunseling berteraskan teori Barat yang kurang memberi penekanan kepada elemen spiritual dalam sesi kaunseling yang dijalankan. Oleh yang demikian, kajian ini dijalankan untuk menganalisis persepsi masyarakat terhadap keperluan perkhidmatan kaunseling spiritual dalam masyarakat. Kajian kuantitatif berbentuk deskriptif dan inferensi ini dijalankan ke atas 100 orang responden menggunakan borang soal selidik Client Attitudes Towards Spirituality in Therapy (CAST). Ujian kebolehpercayaan yang digunakan dalam kajian ini ialah analisis Alpha Cronbach dan bacaan untuk Religious Discussion ialah 0.79, manakala untuk perbincangan spiritual pula ialah 0.83 yang menunjukkan ketekalan dalam bacaan adalah boleh diterima untuk kedua-dua ukuran. Data dianalisis menggunakan perisian Statistical Package for Social Science (SPSS) yang menggunakan analisis Ujian-t dan ANOVA Sehalu. Ujian Post Hoc dijalankan untuk menguji perbezaan yang ketara dalam pemboleh ubah yang dikaji. Dapatan kajian menunjukkan terdapat keperluan yang tinggi terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual dalam kalangan responden. Kajian turut mendapati tidak terdapat perbezaan yang signifikan berkaitan dengan persepsi masyarakat terhadap keperluan perkhidmatan kaunseling spiritual mengikut faktor demografi, iaitu jantina, tahap pendidikan dan umur. Walau bagaimanapun terdapat perbezaan yang signifikan persepsi masyarakat terhadap keperluan perkhidmatan kaunseling spiritual mengikut faktor bangsa yang dikaji. Secara keseluruhan kajian ini memberi pendedahan kepada masyarakat bahawa persoalan spiritual atau kerohanian dalam kaunseling merupakan satu keperluan yang perlu diberi perhatian wajar agar perkhidmatan kaunseling yang ditawarkan menepati keperluan manusia dan berupaya mengatasi masalah klien secara berkesan dalam usaha mencapai kesejahteraan hidup.

Kata kunci: Persepsi masyarakat; perkhidmatan; kaunseling spiritual

ABSTRACT

This study was conducted to identify the perception towards the need of spiritual counselling among the society in Alor Gajah District, Melaka. The spiritual is one of the aspects in counselling that needs to be looked at, since a lot of life problems are due to people's negligence in managing their spiritual aspect. However, most counselling services in Malaysia were founded under the western approach and this approach rarely used spiritual aspect in its approach. Therefore, there is a need for this study to be conducted in order to analyse the society's perception towards the need of spiritual counselling among society. This quantitative study is both descriptive and inference were used Client Attitudes Towards Spirituality in Therapy (CAST) questionnaires and answered by 100 respondents. The reliability of the test was tested using the Alpha Cronbach test where the result for Religious Discussion is 0.79 as the score for spiritual discussion was tested at 0.83. This showed that both measurements are consistent. The data was further analyzed using Statistical Package for Social Science (SPSS) software and t-test and one-way ANOVA were conducted to measure the difference between the variables. Post hoc test was conducted to analyze the significant difference based on race variable. The result from the study shows that there is high need of spiritual counseling among respondents. The study also indicates that there is no significant difference between the society's perception towards the need of spiritual counseling based on gender, level of education and age. However, there is a significant difference between the needs with the race of the respondents. Overall, this study provides an exposure to the society towards the need of including the spiritual and religious aspect in counseling service. By having this aspect in service, it is hopefully able to fulfill human's need and help them to solve their problems, eventually helping them to achieve prosperity in life.

Keywords: Society's perception; counselling service; spiritual counselling

PENGENALAN

Perkhidmatan kaunseling merupakan keperluan kepada masyarakat dan ia merupakan satu bentuk perkhidmatan (Capuzzi & Gross 1991). Perkhidmatan kaunseling yang ditawarkan bertujuan untuk meningkatkan kesejahteraan psikologi insan, malah ia juga berkait rapat dengan pembangunan modal insan yang sentiasa berhadapan dengan kepelbagaian tingkah laku manusia. Kaunseling dari perspektif spiritual lazimnya mempunyai kaitan dengan keagamaan. Pendekatan kaunseling yang berteraskan elemen agama ini mempunyai kaitannya dengan unsur spiritual dalam membantu klien menyelesaikan setiap permasalahan mereka.

Spiritual atau kerohanian sering kali dikaitkan dengan roh dan jiwa (Sapora & Ruhaya 2012). Dalam perkataan Latin, *spiritus* bermaksud nafas, keberanian, semangat atau kehidupan. Walsh (1998) mendefinisikan spiritual sebagai satu set nilai yang bersifat internal dan sempurna yang berkaitan dengan kejadian yang lain. Spiritual atau rohani membawa maksud yang mendalam dan boleh diertikan sebagai suatu yang suci di dalam jiwa. Ia juga dikaitkan dengan pencarian makna, tujuan dan nilai dalam sesebuah kehidupan. Secara kesimpulan, spiritual boleh dirumuskan sebagai rangkuman nilai, kepercayaan, misi, kesedaran, subjektiviti, pengalaman, hala tuju dan usaha ke arah sesuatu yang lebih besar dan bermakna daripada diri sendiri. Fokus spiritual ialah hubungan dengan orang lain yang melibatkan tiga komponen, iaitu hubungan dengan seseorang, perasaan menyayangi dan mengasihani orang lain dan keinginan untuk menyumbang kebaikan kepada orang lain (Blando 2006).

Penerapan elemen spiritual dalam kaunseling merupakan satu keperluan yang telah diiktiraf secara meluas oleh pengamal-pengamal kaunseling pada masa kini (Salasiah 2010). Pelbagai masalah yang dihadapi oleh manusia bukan sahaja berpunca daripada aspek lahiriah tetapi berpunca dari aspek spiritual, terutama bersangkutan dengan soal hati dan emosi. Menurut Kamal (1995), konsep kaunseling Islam yang mempunyai elemen spiritual bukan sahaja merupakan satu perkhidmatan perhubungan di antara klien yang mempunyai masalah psikologi dengan seorang kaunselor terlatih untuk membantu klien bagi mengatasi masalah yang dihadapi, akan tetapi mencakupi hal-hal yang berkaitan dengan keimanan seseorang seperti ketuhanan, alam akhirat, dosa, pahala, syurga, neraka dan hari kiamat. Semua aspek keimanan ini menunjukkan tahap tingkah laku serta kesejahteraan hidup mereka semasa di dunia ini.

Peranan kaunselor adalah untuk membantu individu yang memerlukan pertolongan bagi menghadapi permasalahan yang dihadapi agar individu tersebut memperoleh ketenangan dan kesejahteraan hidup seperti individu lain. Kesimpulannya kaunseling spiritual ini merupakan satu proses dalam merasionalkan klien yang berteraskan nilai-nilai murni agar mereka dapat membentuk satu sinar kehidupan yang harmonis. Persoalan spiritual atau kerohanian dalam kaunseling merupakan persoalan penting yang perlu diberikan perhatian wajar supaya perkhidmatan kaunseling yang diberikan lebih menepati keperluan semasa dan berupaya mengatasi permasalahan klien dengan berkesan. Penerapan elemen spiritual dalam kaunseling merupakan satu keperluan yang telah diiktiraf secara meluas oleh para pengamal kaunseling pada masa kini. Ini kerana pelbagai masalah yang dihadapi oleh manusia bukan sahaja berpunca dari aspek lahiriah tetapi juga berpunca dari aspek spiritual, terutama yang bersangkutan dengan soal hati dan emosi (Salasiah 2010). Kenyataan ini turut disokong oleh Badri (1997) yang menyatakan penekanan pada aspek spiritual menurut ajaran Islam dalam kaunseling didapati memberi impak positif kepada kaedah penyelesaian masalah dalam kalangan klien.

PERNYATAAN MASALAH

Secara umumnya, pendekatan kaunseling Barat tidak menekankan aspek rohani seseorang individu. Ia lebih menekankan nilai rasional yang perlu dipatuhi bagi membolehkan seseorang individu itu dapat menjalankan tugas kehidupannya dengan teratur. Tidak dapat dinafikan bahawa pendekatan kaunseling Barat ini juga boleh digunakan dalam membantu individu menghadapi masalah mereka, namun dalam konteks di negara kita yang majoriti warganegara adalah beragama Islam, pendekatan kaunseling perspektif Islam ini juga perlu diperkasa dan diamalkan oleh para kaunselor, khususnya yang berdaftar dengan Lembaga Kaunselor (Malaysia) bagi mewujudkan keseimbangan agama dan nilai kerohanian dalam membantu permasalahan yang dihadapi oleh klien.

Menurut Kamal (1995), kaunseling Barat yang diamal dan dilaksanakan dalam masyarakat tidak menjadikan agama sebagai landasan hidup dan ia memisahkan antara agama dengan urusan keduniaan. Islam melihat aspek dunia dan akhirat tidak boleh dipisahkan dalam kehidupan individu. Dengan demikian, walaupun kaunselor di negara ini adalah

Muslim, mereka boleh menggunakan teori Barat dalam sesi kaunselingnya kepada klien Muslim. Namun pengaplikasian teori ini menjadi lebih berkesan sekiranya kaunselor tersebut menggunakan pendekatan Islam dalam sesi kaunselingnya yang mempunyai elemen keagamaan dan spiritual. Sapora dan Ruhaya (2012) mendapati kebanyakan teori kaunseling Barat seperti Teori Gestalt, Rasional Emotif, Kewujudan dan Psikoanalitik lebih menitikberatkan ilmu yang berkaitan dengan tingkah laku dan kognitif tanpa mengambil kira aspek spiritual sedangkan spiritual merupakan elemen yang amat penting sebagaimana firman Allah SWT dalam Surah al-Talaq, ayat 2-3, yang mafhumnya:

Dan sesiapa yang bertakwa kepada Allah (dengan mengerjakan suruhan-Nya dan meninggalkan larangan-Nya), nescaya Allah akan mengadakan baginya jalan keluar (dari segala perkara yang menyusahkannya). Serta memberinya rezeki dari jalan yang tidak terlintas di hatinya. Dan (ingatlah), sesiapa berserah diri bulat-bulat kepada Allah, Allah cukuplah baginya (untuk menolong dan menyelamatkannya). Sesungguhnya Allah tetap melakukan segala perkara yang dikehendaki-Nya. Allah telah pun menentukan kadar dan masa bagi berlakunya tiap-tiap sesuatu.

Berdasarkan beberapa pandangan berkaitan keperluan kaunseling spiritual dalam praktis kaunseling di Malaysia, kajian ini mengambil inisiatif untuk menganalisis keperluan masyarakat terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual ini.

HIPOTESIS KAJIAN

Secara umum, terdapat beberapa hipotesis dalam kajian ini, iaitu:

1. Tidak terdapat perbezaan yang signifikan persepsi masyarakat terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual mengikut faktor jantina.
2. Tidak terdapat perbezaan yang signifikan persepsi masyarakat terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual mengikut faktor bangsa.
3. Tidak terdapat perbezaan yang signifikan persepsi masyarakat terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual mengikut faktor tahap pendidikan.
4. Tidak terdapat perbezaan yang signifikan persepsi masyarakat terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual mengikut faktor umur.

OBJEKTIF KAJIAN

Secara umum, kajian ini ingin mencapai beberapa objektif dalam kajian ini, iaitu:

1. Menenal pasti persepsi masyarakat terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual mengikut faktor jantina.
2. Mengamati persepsi masyarakat terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual mengikut faktor bangsa.
3. Meneliti persepsi masyarakat terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual mengikut faktor tahap pendidikan.
4. Menganalisis persepsi masyarakat terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual mengikut faktor umur.

METODOLOGI

KAEDAH PENGUMPULAN DATA

Kajian berbentuk kuantitatif ini menggunakan borang soal selidik *Client Attitudes Towards Spirituality in Therapy (CAST)*. Bagi mencapai objektif kajian, seramai 100 orang individu yang terdiri daripada 50 responden lelaki dan 50 responden perempuan dipilih secara rawak di sekitar Daerah Alor Gajah, Melaka meliputi masyarakat setempat di sekolah, institusi pengajian tinggi, agensi kerajaan dan juga swasta. Data yang diperoleh dapat memberikan maklumat untuk mencapai objektif kajian yang telah ditetapkan. Instrumen dalam kajian ini terdiri daripada dua bahagian, iaitu Bahagian A dan Bahagian B. Bahagian A merupakan maklumat diri responden seperti jantina, bangsa, tahap pendidikan dan umur. Manakala Bahagian B pula merupakan alat ujian *CAST* yang telah dibina oleh Rose et al. (2001) yang mengandungi 12 item. Setiap item mempunyai satu jenis skala *Likert 5* penilaian berkaitan dengan isu-isu agama dan rohani.

KAEDAH PENGANALISISAN DATA

Data yang diperoleh daripada borang soal selidik dianalisis dengan menggunakan perisian *Statistical Package for Social Science (SPSS)*. Analisis statistik Ujian-t dan ANOVA Sehalu digunakan untuk menentukan perbezaan persepsi berdasarkan faktor demografi. Ujian *Post Hoc* dijalankan untuk menguji perbezaan yang ketara dalam pemboleh ubah yang dikaji. Bagi memudahkan pemahaman, data dipersembahkan dalam bentuk jadual.

TINJAUAN LITERATUR

Di Malaysia, terdapat beberapa kajian berkaitan pendekatan kaunseling berdasarkan perspektif Islam sebagaimana yang dikenal pasti oleh Roslee, Mohamed Sharif dan Sulaiman Shakib (2008) dalam kertas kerja mereka yang bertajuk, 'Pendekatan kaunseling daripada perspektif Islam'. Hasil tinjauan dan sumber yang diperoleh mendapati di Malaysia masih kurang penyelidikan secara empirikal yang dilakukan berkaitan psikologi dan kaunseling dari perspektif Islam. Menurut mereka lagi, pendekatan kaunseling berperspektif agama atau lebih dikenali sebagai *Religious and Postoral Counseling* di Barat tidaklah sepopular mazhab pendekatan kaunseling kontemporari seperti *Person Centered Client Rogers*, *Rational Emotif Behavioral Therapy Ellis*, *Gestalt Therapy*, *Behavioral Therapy* dan *Therapy Reality Glasser*. Ini kerana pendekatan kaunseling agama dianggap mistik, sukar diukur secara empirikal, kurang penyelidikan meminati, kurang berkemahiran atau pengalaman dalam mengendalikan kaunseling dalam konteks agama.

Kajian yang dijalankan oleh Roslee, Mohamed Sharif dan Sulaiman Shakib (2008) mendapati enam langkah proses terapeutik kaunseling yang dikenali sebagai *Iman Centered Therapy (ICT)*. Enam langkah yang dimaksudkan adalah mewujudkan perhubungan, meneroka nilai yang ditetapkan klien, menilai *compatibility* nilai, menilai *compatibility* nilai Islam, membuat keputusan dan melaksanakan tindakan serta menilai semula dan penamatan. Othman (2000) pula memperkenalkan Teori Psikologi ad Din sebagai suatu usaha memenuhi unsur *spirituality* dalam dimensi pendekatan teori kaunseling. Beliau mentakrifkan *spirituality* sebagai satu klasifikasi baru bagi mengatasi kekosongan ruang yang nyata dalam diri manusia dan Teori Psikologi ad Din ini bertujuan melahirkan suatu kesedaran baru dengan menggunakan tekad dan akal klien bagi menjana perubahan. Terdapat beberapa peringkat dalam proses Teori Psikologi ad Din, iaitu:

1. Penerokaan dan kefahaman nafsu. Peringkat ini penting bagi menimbulkan keyakinan dan sokongan klien bahawa kaunselor mengambil berat terhadap diri klien.
2. Diagnosis. Kaunselor akan mencerap dan mengenal pasti gangguan masalah klien secara teliti dari aspek fikiran, emosi dan tingkah laku.
3. Penerokaan dan kefahaman berteraskan takwa. Kaunselor meneroka gangguan masalah klien berdasarkan perbincangan, tunjuk ajar dan pemberian maklumat berteraskan takwa.

4. Ikhtiar dan tindakan. Klien yang berjaya menangani masalah akan menghasilkan insan yang bersyukur, manakala sekiranya gagal, klien perlu mengulangi proses ini di peringkat diagnosis.

Kajian berkenaan bimbingan agama dan kaunseling di penjara Kajang dan Sungai Buluh, Selangor telah dijalankan oleh Jawiah dan rakan-rakan (dalam Roslee, Mohamed Sharif & Sulaiman Shakib 2008). Tujuan kajian ini adalah untuk meninjau pelaksanaan bimbingan agama dan kaunseling dalam kalangan banduan di penjara. Bimbingan agama yang dilaksanakan adalah berdasarkan kurikulum pendidikan Islam dan digubal oleh Jabatan Penjara Malaysia. Ia merangkumi aspek ilmu fardu ain dan fardu kifayah serta sikap dan pemikiran positif. Bimbingan fardu ain merangkumi ilmu-ilmu asas seperti *fiqh*, akidah, *sirah* dan juga tilawah. Mereka juga didedahkan dengan isu-isu keagamaan semasa seperti peristiwa Maulidur Rasul, hijrah dan nuzul al-Qur'an. Selain itu, bimbingan agama juga melibatkan khidmat nasihat yang turut dikenali sebagai kaunseling agama.

Burke et al. (1999) memberi gambaran populasi umum dalam kalangan kaunselor menunjukkan isu spiritual dan keagamaan adalah relevan, sesuai secara etika dan signifikan dalam kehidupan sekular. Mereka berpandangan berdasarkan kurikulum *Council for Accreditation of Counseling and Related Educational Programs (CACREP)* kaunselor perlu bekerja secara beretika dan efektif dengan isu sedemikian dalam *setting* kaunseling yang sekular. Terdapat lima andaian berdasarkan artikel ini, iaitu:

1. Terdapat persamaan antara spiritual dan agama.
2. Spiritual dan agama mempunyai makna yang pelbagai dan ekspresi melibatkan budaya dan diri individu.
3. Spiritual dan agama mempunyai pelbagai sifat negatif terhadap tingkah laku manusia yang memerlukan kaunselor untuk membantu masalah klien.
4. Kesepaduan antara spiritual dan agama dalam kurikulum kaunseling wujud melalui kejujuran, kesedaran dan sikap kaunselor terhadap aspek spiritual dan agama seperti silang budaya.
5. Berdasarkan etika, spiritual dan agama mempunyai legitimasi dalam menangani isu kehidupan.

Hammer (2006) melakukan kajian secara kualitatif untuk melihat pengalaman ahli psikologi terhadap perkembangan amalan perkhidmatan spiritual. Kajian ini cuba melihat bagaimana ahli psikologi mengubah diri ketika menjalani sesi terapi dan kesan

perubahan ini terhadap amalan terapi spiritual. Kaedah deskriptif fenomenologikal digunakan untuk menilai pengalaman spiritual ahli psikologi dan kesannya terhadap amalan terapi. Seramai lapan ahli psikoterapi ditemu bual secara naratif. Tema penting melibatkan perkembangan proses berterusan, pengalaman penerokaan kepercayaan spiritual, penglibatan pengalaman psikologi, sistem kepercayaan spiritual dalam, kesan positif sistem kepercayaan spiritual dan sistem kepercayaan spiritual yang memberikan kesan amalan psikoterapi. Kajian ini mendapati perkembangan pengalaman spiritual ahli psikologi yang berkaitan dengan amalan terapi, transformatif individu, proses berterusan yang memberi kesan terhadap hubungan pendekatan kaunseling.

HASIL KAJIAN DAN PERBINCANGAN

Item 1 hingga 8 bagi alat ujian *CAST* digunakan untuk mengukur perkara yang membincangkan tentang isu-isu keagamaan dan kerohanian. Item-item *CAST* 3 hingga 8 telah digunakan untuk mengukur fokus utama kajian. Ujian-t digunakan untuk menentukan sama ada enam item tersebut perlu dipisahkan untuk menjadi dua kumpulan. Perbezaan keutamaan dalam membincangkan keagamaan ($M = 2.43, SD = 1.04$) dan kebimbangan-kebimbangan kerohanian ($M = 2.83, SD = 1.04$); $t(45) = -3.83, p < .000$. Hasil dapatan mendapati keutamaan membincangkan isu-isu keagamaan, iaitu (item 3, 5, 7) dan keutamaan membincangkan isu-isu kerohanian, iaitu (item 4, 6, 8) digunakan sebagai hasil yang berasingan. Kebolehpercayaan untuk item yang berkaitan dengan *Religious Discussion* ialah 0.79, dan untuk perbincangan spiritual pula ialah 0.83.

KEPUTUSAN DESKRIPTIF

Pemarkatan soal selidik *CAST* digunakan bagi melihat peratusan tahap persepsi masyarakat terhadap keperluan perkhidmatan kaunseling spiritual berdasarkan kekerapan bilangan responden.

JADUAL 1. Taburan responden berdasarkan tahap persepsi terhadap keperluan perkhidmatan kaunseling spiritual

Tahap Persepsi	Kekerapan	Peratus (%)
Rendah	1	1
Sederhana	8	8
Tinggi	91	91
Jumlah	100	100

Jadual 1 di atas menunjukkan sebanyak 91% (91 orang) responden mempunyai tahap persepsi yang tinggi terhadap keperluan kaunseling spiritual dan 8% (8 orang) responden mempunyai tahap persepsi yang sederhana dan hanya 1% (seorang) responden sahaja mempunyai tahap persepsi yang rendah terhadap keperluan perkhidmatan kaunseling spiritual.

JADUAL 2. Taburan responden mengikut jantina

Jantina	N	Peratus (%)
Lelaki	50	50
Perempuan	50	50
Jumlah	100	100

Taburan data dalam Jadual 2 di atas menunjukkan responden lelaki dan perempuan mempunyai frekuensi yang sama. Hasil kajian menunjukkan 50% (50 orang) adalah terdiri daripada responden lelaki, manakala 50% (50 orang) lagi adalah responden perempuan.

JADUAL 3. Taburan responden mengikut umur

Umur	N	Peratus (%)
16-20	47	47
21-25	31	31
26-30	12	12
31-35	10	10
Jumlah	100	100

Latar belakang umur responden telah dibahagikan kepada empat bahagian seperti yang ditunjukkan dalam Jadual 3 di atas. Hasil kajian mendapati 47% (47 orang) responden berada dalam lingkungan umur antara 16 hingga 20 tahun. Sebanyak 31% (31 orang) responden berada dalam lingkungan umur 21 hingga 25 tahun, sebanyak 12% (12 orang) responden berada dalam lingkungan umur 26 hingga 30 tahun dan 10% (10 orang) responden berada dalam lingkungan umur 31 hingga 35 tahun.

JADUAL 4. Taburan responden mengikut bangsa

Bangsa	N	Peratus (%)
Melayu	80	80
Cina	10	10
India	10	10
Lain-lain	-	-
Jumlah	100	100

Taburan responden mengikut bangsa telah dibahagikan kepada empat seperti yang ditunjukkan dalam Jadual 4 di atas. Responden berbangsa Melayu memiliki frekuensi yang tertinggi, iaitu sebanyak 80% (80 orang), diikuti dengan bangsa Cina dan India, iaitu masing-masing sebanyak 10% (10 orang). Oleh itu, didapati majoriti populasi masyarakat di daerah Alor Gajah adalah berbangsa Melayu.

JADUAL 5. Taburan responden mengikut tahap pendidikan

Tahap Pendidikan	N	Peratus (%)
SPM/V	28	28
Diploma	41	41
Sarjana Muda	31	31
Sarjana/PhD	-	-
Jumlah	100	100

JADUAL 6. Keputusan Ujian-t bagi persepsi terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual berdasarkan jantina

Jantina	N	Min	Sisihan piawai	t	Dk	Sig
Lelaki	50	2.8600	.40457	-1.203	98	.232
Perempuan	50	2.9400	.23990			

$k > 0.05$

Keputusan menunjukkan nilai t bagi data di atas ialah 1.203. Darjah kebebasan ialah 98, dan nilai signifikan ialah .232 yang diuji pada aras keyakinan .05. Manakala nilai min yang diperolehi bagi jantina lelaki ialah 2.8600 dan bagi jantina perempuan ialah 2.9400. Perbandingan nilai min persepsi terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual antara jantina lelaki dan perempuan adalah .232 dan ia lebih besar daripada aras keyakinan .05 ($k > .05$). Keputusan ini menunjukkan tidak terdapat perbezaan yang signifikan persepsi masyarakat terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual mengikut faktor jantina [$t(98) = .232, k > .05$]. Hipotesis ini diterima kerana bertepatan dengan hipotesis kajian.

Dapatan kajian menunjukkan jantina bukanlah faktor yang membezakan keperluan terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual kerana setiap daripada manusia yang menjalani kehidupan di dunia ini, sama ada lelaki mahupun perempuan memerlukan perhatian dan pengisian aspek rohani dalam usaha mendepani setiap isu dan permasalahan dalam kehidupan. Perbezaan lelaki dan perempuan dari aspek biologi dan fisiologi bukanlah satu perkara ketara yang membezakan keperluan perkhidmatan kaunseling spiritual tersebut kerana kedua-dua jantina

Terdapat empat peringkat tahap pendidikan responden dalam kajian ini. Jadual 5 di atas menunjukkan 28% (28 orang) responden memiliki tahap pendidikan SPM/SPMV, 41% (41 orang) memiliki tahap pendidikan peringkat Diploma dan 31% (31 orang) berada pada tahap Sarjana Muda. Manakala didapati 0% (tiada responden) memiliki tahap pendidikan Sarjana atau Doktor Falsafah (PhD).

KEPUTUSAN INFERENSI

1. Tidak terdapat perbezaan yang signifikan persepsi masyarakat terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual mengikut faktor jantina.

lelaki mahupun perempuan berhak mendapat hidup yang sejahtera.

Dapatan ini selari dengan hasil kajian yang dijalankan oleh Mohd Zaini et al. (2005) di Jabatan Agama Johor yang menyediakan perkhidmatan runding cara serta kaunseling pendekatan Islam yang mengkaji tahap kepuasan kerja dan keperluan perkhidmatan kaunseling di organisasi tersebut. Empat faktor demografi responden dikaji bagi menentukan kewujudan perbezaan keperluan kaunseling dan kepuasan kerja, iaitu faktor jantina, umur, taraf perkahwinan dan kategori jawatan. Responden dalam kajian terdiri daripada 35 orang kakitangan yang terdiri daripada 16 orang lelaki dan 19 orang perempuan. Hasil kajian mendapati sebanyak 54% responden memerlukan perkhidmatan kaunseling di organisasi tersebut yang terdiri daripada lelaki dan perempuan.

2. Tidak terdapat perbezaan yang signifikan persepsi masyarakat terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual mengikut faktor bangsa.

JADUAL 7. Keputusan ANOVA Sehalu bagi persepsi terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual berdasarkan bangsa

	JKD	Dk	MKD	F	Sig
Antara Kumpulan	1.800	2	.900	9.489	0.00
Dalam Kumpulan	9.200	97	.095		
Jumlah	11.000	99			

k < 0.05

Keputusan terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual mengikut faktor bangsa [F (3,96) = 9.489, k < .05]. Hipotesis ini ditolak kerana tidak bertepatan dengan hipotesis kajian. menunjukkan nilai statistik F ialah 9.489 dengan nilai signifikannya ialah 0.00 dan ia lebih kecil dari nilai .05. Keputusan ini menunjukkan terdapat perbezaan yang signifikan persepsi masyarakat.

Analisis di atas menunjukkan terdapat perbezaan persepsi antara kaum yang berbeza, iaitu Melayu, Cina dan India. Dapatan ini menunjukkan situasi bahawa keperluan kaunseling spiritual adalah signifikan dengan agama yang dianuti kerana pada kebiasaannya di Malaysia sesuatu kaum akan dikaitkan dengan anutan agama tertentu seperti Melayu dengan agama Islam, Cina dengan agama Buddha dan India dengan agama Hindu. Bangsa dan agama yang dianuti melambangkan perbezaan terhadap keperluan perkhidmatan kaunseling spiritual kerana ia berkaitan dengan kepercayaan dan amalan keagamaan yang dianuti oleh responden.

Dapatan kajian ini didapati selari dengan kajian Post (2012) yang menjalankan analisis kajian regresi untuk meramalkan kesesuaian dan keutamaan klien untuk membincangkan intervensi agama dan spiritual dalam terapi. Secara khususnya, terdapat perbezaan yang signifikan di antara bangsa dalam analisis kajian ini berdasarkan jenis kepercayaan yang dianuti oleh klien. Dapatan kajian bagi ateis ialah (M = 3.2, SD = .87), manakala Hindu dan Muslim mempunyai hasil yang sama, iaitu (M = 3.2, SD = .62). Ini menunjukkan terdapat perbezaan di antara jenis kepercayaan yang

JADUAL 8. Keputusan Ujian *Post Hoc* bagi persepsi terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual berdasarkan bangsa

Min Mengikut Bangsa	Perbezaan Min Mengikut Mutlak (Sig)		
	Melayu	Cina	India
Melayu	-	0.00	.879
Cina	0.00	-	.013
India	.879	.013	-

k < 0.05

dianuti sekali gus membuktikan terdapat perbezaan dari segi bangsa untuk membincangkan agama dan spiritual dalam terapi.

Keputusan Ujian *Post Hoc* yang ditunjukkan dalam bahagian *Multiple Comparison* menganalisis perbezaan persepsi terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual mengikut faktor bangsa. Nilai kebarangkalian dalam lajur signifikan yang nilainya adalah sama atau lebih kecil daripada .05, perbandingan mengikut bangsa dinyatakan. Keputusan dengan menggunakan kaedah Tukey menunjukkan perbezaan min bangsa antara Melayu dan Cina, iaitu (Sig. = 0.00) dan perbezaan min bangsa antara Cina dan India iaitu (Sig. = .013). Hasil keputusan ini menunjukkan terdapat perbezaan yang signifikan persepsi masyarakat terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual mengikut faktor bangsa.

3. Tidak terdapat perbezaan yang signifikan persepsi masyarakat terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual mengikut faktor tahap pendidikan.

JADUAL 9. Keputusan ANOVA Sehalu bagi persepsi terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual berdasarkan tahap pendidikan

	JKD	Dk	MKD	F	Sig
Antara Kumpulan	.433	2	.217	1.989	.142
Dalam Kumpulan	10.567	97	.109		
Jumlah	11.000	99			

k > 0.05

Analisis ANOVA Sehalu telah digunakan untuk melihat perbezaan persepsi terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual mengikut faktor tahap pendidikan. Keputusan menunjukkan bahawa nilai statistik F ialah 1.989 dengan nilai signifikannya ialah .142 dan ia lebih besar daripada nilai .05. Keputusan ini menunjukkan tidak terdapat perbezaan yang signifikan persepsi masyarakat terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual mengikut faktor tahap pendidikan. [F (2,97) = 1.989, k > .05]. Hipotesis ini diterima kerana bertepatan dengan hipotesis kajian.

Dapatan kajian menjelaskan tidak wujud perbezaan dalam analisis persepsi responden terhadap keperluan perkhidmatan kaunseling spiritual berdasarkan taraf pendidikan. Hal ini menjelaskan tahap pendidikan tidak memainkan peranan penting dalam menilai isu-isu kehidupan yang dialami dan proses mengenali keperluan diri, sama ada dalam aspek fizikal mahupun rohani. Walaupun kajian ini, majoriti terdiri daripada responden yang mempunyai

tahap pendidikan peringkat Diploma, iaitu sebanyak 41%, namun ia tetap memberi gambaran bahawa tahap pendidikan tidak membezakan keperluan masyarakat terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual. Ini menjelaskan semua individu dalam masyarakat yang berbeza taraf pendidikan inginkan hidup sejahtera dan bermakna secara bersama.

Dapatan ini selari dengan kajian awal mengenai topik agama dan spritual yang mendapati tujuh daripada 10 orang pelajar kolej menunjukkan mereka memerlukan agama dan spritual dalam kehidupan mereka (Astin et al. 2007). Walau bagaimanapun, kajian semasa pada tahun 1990-an menunjukkan keagamaan dan kerohanian pelajar diukur dengan penyertaan dalam aktiviti agama dalam tempoh masa mereka di kolej tersebut (Astin 1993; Pascarella & Terenzini 1991). Astin et al. (2007) telah membuat satu kajian lagi kepada 112,232 pelajar di 236 buah universiti dan kolej di seluruh Amerika Syarikat. Secara keseluruhan mereka mendapati sebahagian besar pelajar yang memasuki tahun pertama menjelaskan agama dan spiritual ialah bahagian yang paling penting dalam kehidupan mereka. Dapatan kajian tersebut menunjukkan dari segi keagamaan sebanyak 79% pelajar percaya kepada Tuhan, 81% pelajar menghadiri perkhidmatan agama dan spiritual, 80% pelajar mempunyai kepentingan dalam spiritual, 64% pelajar mendapati kerohanian ialah sumber kegembiraan, dan 47% pelajar menganggap amat sangat penting untuk mencari peluang untuk membantu mereka mengembangkan spiritual.

4. Tidak terdapat perbezaan yang signifikan persepsi masyarakat terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual mengikut faktor umur.

JADUAL 10. Keputusan ANOVA Sehalu bagi persepsi terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual berdasarkan umur

	JKD	Dk	MKD	F	Sig
Antara Kumpulan	.228	3	.076	.678	.567
Dalam Kumpulan	10.772	96	.112		
Jumlah	11.000	99			

$k > 0.05$

Keputusan menunjukkan nilai statistik F ialah .678 dengan nilai signifikannya ialah .567 dan ia lebih besar daripada nilai .05. Keputusan ini menunjukkan tidak terdapat perbezaan yang signifikan persepsi masyarakat terhadap perkhidmatan kaunseling spiritual mengikut faktor umur [$F(3,96) = .678, k > .05$]. Hipotesis ini diterima kerana bertepatan dengan hipotesis kajian.

Dapatan kajian menjelaskan umur bukanlah menjadi kayu pengukur kepada keperluan perkhidmatan kaunseling spiritual. Hakikatnya manusia akan berhadapan dengan pelbagai ujian dan permasalahan dalam setiap fasa perkembangan hidup. Justeru, intervensi secara spiritual diperlukan dalam mendepani permasalahan dan isu dalam kehidupan.

Keputusan ini juga didapati selari dengan hasil kajian Astin et al. (2007) mengenai perbandingan ke atas seramai 1,427 pelajar tahun tiga dengan pelajar tahun pertama. Hasil kajian ini mendapati penglibatan agama dan spiritual sesetengah pelajar tahun tiga meningkat dan mempunyai komitmen yang hampir sama dengan pelajar tahun pertama. Kebanyakan tingkah laku yang dikaitkan dengan komitmen agama dan spiritual adalah setara bagi mewujudkan ketenangan jiwa dan emosi.

KESIMPULAN

Secara keseluruhan, kajian ini memberi pendedahan kepada masyarakat bahawa persoalan spiritual atau kerohanian dalam kaunseling merupakan satu keperluan yang perlu diberi perhatian wajar agar perkhidmatan kaunseling yang ditawarkan menepati keperluan manusia dan berupaya mengatasi masalah klien secara berkesan dalam usaha mencapai kesejahteraan hidup. Jantina, tahap pendidikan dan umur bukanlah pengukur kerana manusia tidak kira latar belakang akan berhadapan dengan pelbagai isu, masalah dan ujian sepanjang proses kehidupan di dunia ini. Walau bagaimanapun, isu silang budaya perlu diberi perhatian oleh kaunselor yang ingin menerapkan elemen spiritual dalam sesi kaunseling kerana dapatan kajian menunjukkan pemboleh ubah bangsa yang dikaji mempunyai perbezaan yang signifikan dalam analisis keperluan kaunseling spiritual. Bagi mengelakkan pertentangan antara kaunseling dengan budaya dan agama klien, aspek sensitiviti agama dalam intervensi perlu dikendalikan secara berhikmah kerana penerapan elemen spiritual adalah berbeza mengikut anutan agama masing-masing. Dalam hal ini kompetensi kaunselor perlu diperkasakan supaya kaunseling yang dijalankan memberi kesan yang efektif dan bermakna dalam usaha memberi perkhidmatan menolong kepada klien.

RUJUKAN

- Astin, A.W. 1993. *What Matters in College? Four Critical Years Revisited*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Astin, A.W., Astin, H.S., Lindholm, J.A., Bryant, A.N., Calderone, S. & Szelenyi, K. 2007. Spiritual changes in students during the undergraduate year: New longitudinal study shows growth in spiritual qualities from freshman to junior years. [http://spirituality.ucla.edu/docs/news/report_backup_dec07release_12.18.07.pdf].
- Badri, Malik. 1997. Is the Islamization of psychological therapy and counseling really necessary? And are the contribution of early Muslim scholar of any relevance to modern psychotherapists? Kertas Kerja Seminar Kebangsaan Kaunseling Islam VI. Kuala Lumpur, 20 September.
- Blando, J. 2006. Spirituality, religion and counseling. *Counseling and Human Development* 39(2): 1-14.
- Burke, M.T., Hackney, H., Hudson, P., Miranti, J., Watts G.A. & Epp, L. 1999. Spiritual, religion and CACREP curriculum standards. *Journal of Counseling and Development*. Summer 77: 251- 257.
- Capuzzi, D.R. & Gross, D.R. 1991. *Introduction to Counseling: Perspectives for the 1990s*. Boston: Allyn & Bacon.
- Hammer, C.M. 2006. A phenomenological study of psychologist' experience of spiritual development as it related to therapy practice. Tesis Doktor Falsafah. Capella University.
- Kamal Abd. Manaf. 1995. *Kaunseling Islam Perbandingan antara Amalan dan Teori Kaunseling Barat*. Kuala Lumpur: Utusan Publication & Distributors Sdn. Bhd.
- Mohd Zaini Mohd Salleh, Kamarul Azman Jamaluddin, Meriam Yussof, Puspa Suppiah, Zubaidah Begam Mohd Zakaria. 2005. Tahap kepuasan kerja dan keperluan perkhidmatan kaunseling di Jabatan Agama Johor. Kertas Kerja Seminar Pendidikan 2005. Anjuran Fakulti Pendidikan Universiti Teknologi Malaysia, 15 Oktober.
- Othman Mohamed. 2000. *Prinsip Psikoterapi dan Pengurusan dalam Kaunseling*. Serdang: Penerbit Universiti Putra Malaysia.
- Pascarella, E.T & Terenzini, P.T. 1991. *How College Affects Students*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Post, B.C. 2012. Religious and spiritual issues in group counselling: Beliefs and preferences of university counselling center clients and therapists. Tesis PhD. Iowa State University.
- Rose, E.M., Westefeld, J.S. & Ansley, T.N. 2001. Spiritual issues in counseling: Clients' beliefs and preferences. *Journal of Counseling Psychology* 48: 61-71.
- Roslee Ahmad, Mohamed Sharif Mustaffa & Sulaiman Shakib Mohd Noor. 2008. Pendekatan kaunseling daripada perspektif Islam. Kertas kerja International Conference on the Education of Learner Diversity (ICELD08). Anjuran Pusat Pendidikan Kepelbagaian Pelajar, Fakulti Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia. Hotel Marriot, Putrajaya, 26-27 Ogos.
- Salasiah Hanin Hamjah. 2010. Bimbingan spiritual menurut al-Ghazali dan hubungannya dengan keberkesanan kaunseling: Satu kajian di Pusat Kaunseling Majlis Agama Islam Negeri Sembilan (PK MAINS). *Islamiyyat: Jurnal Antarabangsa Pengajian Islam* 32: 41-61.
- Sapora Sipon & Ruhaya Hussin. 2012. *Teori Kaunseling dan Psikoterapi*. Nilai: Penerbit Universiti Sains Islam Malaysia.
- Soal Selidik. 2015. Kajian soal selidik mengenai perspektif masyarakat terhadap keperluan perkhidmatan kaunseling spiritual.
- Walsh, F. 1998. Beliefs, spirituality, and transcendence: Keys to family resilience. Dlm. *Re-visioning Family Therapy: Race, Culture, and Gender in Clinical Practise*, disunting oleh McGoldrick, M., 62-89. New York. Guilford.
- Suhaya Deraman
Jabatan Pengajian Dakwah dan Kepimpinan
Fakulti Pengajian Islam
Universiti Kebangsaan Malaysia
43600 UKM Bangi
Selangor Darul Ehsan
MALAYSIA
suhaya@kuim.edu.my
- Salasiah Hanin Hamjah
Jabatan Pengajian Dakwah dan Kepimpinan
Fakulti Pengajian Islam
Universiti Kebangsaan Malaysia
43600 UKM Bangi
Selangor Darul Ehsan
MALAYSIA
salhanin@ukm.edu.my
- Ahmad Irdha Mokhtar
Jabatan Pengajian Dakwah dan Kepimpinan
Fakulti Pengajian Islam
Universiti Kebangsaan Malaysia
43600 UKM Bangi
Selangor Darul Ehsan
MALAYSIA
irdha@ukm.edu.my
- Mohamad Izzat Emir Ghazali
Jabatan Psikologi, Fakulti Sains Sosial
Kolej Universiti Islam Melaka
Batu 28, Kuala Sungai Baru
78200 Melaka
MALAYSIA
ezzatemir22@gmail.com

